

ChristenUnie

Rotterdam

Aan: Het college van Burgemeester en Wethouders
Stadhuis Rotterdam
Coolsingel 40
3011 AD ROTTERDAM

Rotterdam, 13 juli 2023

Betreft: Reactie Ontwerp-Herziening Omgevingsvisie Oostflank

Geacht college,

In uw brief van 23 mei jl. met kenmerk 23bo005142 verzoekt u de gemeenteraad om reactie op de ontwerp-partiele herziening van de Rotterdamse Omgevingsvisie voor de Oostflank. Als ChristenUnie Rotterdam hebben we kennisgenomen van de stukken en hierbij ontvangt u onze reactie.

Ons kader

We hebben ons bij het lezen van de stukken drie vragen gesteld: 1. Herkennen we in de ambities onze eigen idealen voor de stad terug? 2. Kunnen we ons vinden in de keuzes die gemaakt worden om de ambities te verwezenlijken? 3. Op welke wijze is er aandacht voor het proces en de tijd van verandering en voor wie nadeel ondervindt van de voorgestelde keuzes?

Vooraf

Dat Rotterdam een stad van verandering is blijkt al uit de titel van de Omgevingsvisie: 'Rotterdam Veranderstad, werken aan een wereldstad voor iedereen'. In dat licht is het niet vreemd dat we kort na de vaststelling van de Omgevingsvisie al een wijzigingsvoorstel op tafel hebben.

Een belangrijk uitgangspunt in uw brief is het woord wederkerigheid. Omdat gemeente Rotterdam geld krijgt van het Rijk voor een stadsbrug, dient de gemeente nu te starten met de verstedelijking van de Oostflank en de herziening van de Omgevingsvisie is daar een eerste stap in.

Simpel gezegd: we huizen gaan bouwen omdat we geld krijgen voor een brug. Maar liefst 30.000 woningen – en buurgemeente Capelle aan den IJssel ook nog eens 5.000. Dat is wat is afgesproken, samen met ruimte voor 30.000 arbeidsplaatsen. In dat licht bezien we dan ook wat nu voorgelegd is.

Ambities en idealen

De ambities voor de Oostflank veranderen niet in de voorgestelde herziening: een ongedeelde stad, sterke centra en vitale stadswijken. Zonder dit al te uitvoerig te bespreken zien we voldoende aanknopingspunten tussen de ambities van de omgevingsvisie en de richtingen die we als ChristenUnie Rotterdam voorstaan: We bevorderen vrede voor de stad, we helpen Rotterdammers vooruit, we werken aan een economie met toekomst, we bouwen aan een wereldstad voor iedereen.

Enige aarzeling hebben we bij 'We vergroenen Rotterdam'. Onze indruk is dat dat in de gemaakte keuzes nog onvoldoende tot uitdrukking komt. Ja, verbinden van stad en land, toevoegen van groen en klimaatadaptief bouwen worden genoemd. Toch kunnen we ons niet aan de gedachte onttrekken dat de natuur de grootste verliezer is van de voorgestelde herziening.

Nieuwe keuzes, nieuwe kaart

De ambities veranderen dan wel niet met de voorgestelde herziening, de kaart gaat wel op z'n kop. Dat betekent nogal wat als we zien welke keuze het college maakt. De impact van de ambities op het gebied is enorm. Een aanzienlijk deel van het gebied is nu een snelwegzone met vele voorzieningen en kantoren. Een stadsrand waar je komt om te werken of te sporten. Maar ook een plek waar sommige mensen nu heerlijk kunnen tuinieren, verpozen en rust vinden. Waar de natuur z'n gang kan gaan. Om daar 30.000 woningen en 30.000 werkplekken toe te voegen is een opgave die met alleen organische groei niet tot stand gebracht kan worden. Er zijn in de voorgestelde herziening maar liefst twaalf keuzes nodig om sturing te geven aan de voorliggende opgave.

We reageren op elk van de door u voorgestelde *gebiedskeuzes*:

1. *Nieuwe stadsbrug en hoogwaardige tramlijn bieden meer kansen voor mensen en zijn de ruggengraat voor verstedelijking.* > In de omgevingsvisie werd nog gesproken over een oeververbinding. We willen nog steeds graag een tunnel, maar leggen ons neer bij de realiteit van een brug. Dat het een ruggengraat vormt voor verstedelijking is wat ons betreft evident.
2. *Verstedelijking en strategische ingrepen smeden gebieden samen.* > Ja, de juiste ingrepen zullen verbindend werken en tegelijkertijd moeten strategische ingrepen geen open uitnodiging zijn om rücksichtslos alles wat was uit te wissen om een beoogde blauwdruk te realiseren.
3. *Versterking van het diverse karakter van de bestaande wijken.* > Dat betekent dus ook sommige plekken ongemoeid laten en respect hebben voor bestaande cultuurhistorische waarden. Hoe dat vorm krijgt is ons nu niet duidelijk. Aanvullend: zou een volkstuin ook gezien kunnen worden als een wijk/gebied dat diversiteit van een gebied weerspiegelt? En dat om redenen van cultuurhistorie en biodiversiteit op een of andere manier in stand gehouden zou moeten worden?
4. *Investeren in vitale wijken en vitale bewoners.* > Wie kan hier nu tegen zijn? Dit mag wat ons betreft best nog wat scherper. De Weense gedachte 'dat je niet aan iemands adres af kan lezen hoe arm of rijk iemand is' spreekt ons aan. Dat betekent gemengde wijken zoals in keuze 12 verwoord, maar ook aandacht voor wie niet of minder vitaal kan zijn vanwege ziekte, beperkingen en/of ouderdom. Dus ook ruimte voor inclusieve wijken waar mensen met en zonder zorgvraag met elkaar een samenleving vormen. Hier noemen we nadrukkelijk ook toegankelijkheid van voorzieningen coöperatief wonen. Bouw aan een stad waar het werkelijk goed samenleven is voor iedereen.
5. *Verbinden van het groen in de stad met de rivier en de regionale landschappen.* > Prachtig, maar hoe gaat dit waargemaakt worden? We zien er te weinig van terug. Er wordt nu erg gedacht vanuit parken, terwijl de rivier en landschappen nu juist geen parken zijn, maar wel in hoge mate kunnen bijdragen aan natuurwaarden en verblijfskwaliteit.
6. *Bodem en water sturend: toevoegen veel lokaal groen en water voor klimaatadaptieve wijken.* > Ook hier zijn we kritisch. Hoe valt de afgraving van een complete polder te rechtvaardigen op grond van deze keuze? Daarnaast wordt er gesproken over de noodzaak van extra investeringen. Hoe borgen we dat de natuur niet de dupe wordt en dat de benodigde investeringen er ook echt komen? Dat we van alles kunnen aanleggen en aanplanten zal waar zijn. Maar hoe wordt gebruik gemaakt van het bestaande groen en blauw en het behouden

van de bestaande biodiversiteit? Als het gaat over opheffen van volkstuinten: zijn er concrete voorbeelden van nuts- en buurtsuinten die in de praktijk functioneren? We hebben hier nog onvoldoende beeld bij. Wat betreft klimaatadaptieve wijken: welke ontwerpprincipes worden toegepast om de wijken en woningen klimaatbestendig te maken?

7. *Behouden én versterken van sportvoorzieningen.* > We vragen ons af of bij sportvoorzieningen niet expliciet gestuurd kan worden op meervoudig ruimtegebruik, door sportvoorzieningen op daken te realiseren. Zo wordt in Utrecht gevoetbald op het dak van IKEA.
8. *Efficiënt mobiliteitssysteem met een goede balans tussen de verschillende modaliteiten.* > De toelichtende zin 'Parkeren is op loopafstand van woningen mogelijk' geeft ons de indruk dat de auto toch weer veel ruimte krijgt. Wat ons betreft is dat niet de goede balans en in strijd met keuze 1. Wat ons betreft moet hier scherper in gekozen worden. Als we een 15-minuten-stad nastreven dan gaat het niet om 15 autominuten. Dat betekent ook ontwikkelen van woonmilieus waar de auto qua aantal en ruimte een ondergeschikte plek heeft.
9. *Oostflank als aanjager voor de energie- en grondstoffentransitie.* > Zoals deze keuze nu geformuleerd en toegelicht wordt, is het een nietszeggende keuze. Hoezo aanjager? Het moet sowieso een voorbeeldfunctie krijgen, maar wat betekent dat? Durven en kunnen er scherpe keuzes op dit vlak gemaakt worden? Bijvoorbeeld: Worden alle nieuwe woningen aangesloten op het warmtenet? Komen er buurtbatterijen? Mogen er alleen hergebruikte materialen ingezet worden?
10. *Vier knooppunten als sterke centra die elkaar aanvullen.* > Hier mag wat ons betreft de verstedelijking zeer fors zijn, ook gezien onze opmerkingen bij keuze 3 en 5.
11. *Werkgelegenheid groeit mee met het aantal bewoners.* > In de toelichting wordt nu gesproken over kantoren. Wat ChristenUnie Rotterdam betreft spreken we voortaan over werkplekken en zorgen we dat kantoorgebouwen zo ontworpen worden dat ze met beperkte aanpassingen ook anders gebruikt kunnen worden. Daarnaast vinden we het van belang dat ook mogelijkheden geboden worden voor kleinschalige maakindustrie.
12. *Gemengde buurten waar alles om de hoek te vinden is.* > Alles om de hoek zou wat ons betreft niet nodig zijn. Voor sommige voorzieningen mag je best iets langer onderweg zijn – denk aan theater, terwijl voor andere nabijheid essentieel is – denk aan huisarts. Neemt niet weg dat het uitgangspunt ons aanspreekt. Voor ons is essentieel dat er voldoende ruimte is voor ontmoeting, ook voor ontmoeting van religieuze en levensbeschouwelijke gemeenschappen en dat er aandacht is voor plekken van stilte. Ruimte voor deze voorzieningen ontstaat niet vanzelf. Het vraagt actieve sturing van de overheid. Zie verder ook onze opmerkingen bij keuze 4 en 8.

Schuifpuzzel met extra stukjes

In de stukken voor de herziening vinden we ook een gewijzigde omgevingsvisiekaart. Niet zomaar een schets, maar een planologische verankering van het ruimtelijk raamwerk. Na vaststelling in de raad zal de disclaimer 'aan dit document kunnen geen rechten worden ontleend' vervallen. Het is dan duidelijk waar gebouwd, behouden, gesloopt of afgegraven kan worden. Voor ons is wel een vraag hoeveel bewegingsruimte er nog is na vaststelling. De kaart mag wat ons betreft stevig richting geven, tegelijk mag het geen blauwdruk zijn die koste wat het kost gerealiseerd moet worden.

De Oostflank is een soort schuifpuzzel, maar dan wel een hele bijzondere. Eentje waarbij er veel stukjes moeten worden toegevoegd en andere stukjes uit de puzzel gaan. Dat is in het voorliggende kaartmateriaal nog onvoldoende duidelijk. De concept ontwikkelvisie biedt wat meer houvast, maar dat is slechts een concept en heeft – voor zover we hebben na kunnen gaan op ruimtelijkeplannen.nl - niet ter inzage gelegen. Wat verhelderend zou kunnen werken is een duidelijke kaart van het heden

naast de gewijzigde omgevingsvisiekaart, met detailuitwerkingen waar ingrijpende keuzes gemaakt zijn. Verder geven we in overweging om ook een 3D-uitwerking te maken of een 'hoogtekaart' waarbij inzichtelijk is wat het mogelijke verschil in hoogte nu en in de toekomst wordt.

Pijnlijke keuzes

De door u voorgestelde herziening benoemt specifiek enkele ingrijpende keuzes die direct raken aan huidige functies en gebruikers van daarvan in het gebied. Op elk van deze keuzes onze reactie:

Afgraven van Polder de Esch – in de voorliggende herziening wordt wat ChristenUnie Rotterdam betreft veel te makkelijk de kaart van compensatie getrokken. Er is sprake van verlies van natuur- en cultuurhistorische waarden (landschap en diverse monumenten) en noodzakelijk vertrek van gebruikers. Wat ons betreft leggen we vast dat de afgraving zo minimaal mogelijk zal zijn en dat de compensatie meer dan royaal zal zijn. Het vernietigen van natuur en erfgoed weegt zwaar en dat moet tot uitdrukking komen in een uiterste inspanning dat te voorkomen en wanneer dat echt niet lukt een extra zwaar compensatiepakket.

Opheffen volkstuinen – We delen de ambitie om volkstuinen inclusiever en intensiever te maken. Binnen de Oostflank bevindt zich nog een extensief gebruikte functie: de golfbaan. Deze functie zou zich prima buiten de 15-minuten-stad kunnen bevinden. Het bevreemdt ons dan ook dat deze niet in de verkenning is betrokken. Wat ons betreft kan de golfbaan ingezet worden als compensatieruimte voor volkstuinen die zouden moeten verkassen. Maar dan pas in tweede instantie. Eerste inzet zou moeten zijn om de volkstuinen geheel of gedeeltelijk niet te verplaatsen en de ambitie te realiseren op locatie. Zie ook onze reactie op 'Verhuizen sportverenigingen'. Verder is het voorliggende kaartbeeld wat ons betreft volstrekt onvoldoende. Als dit de keuze is die gemaakt wordt dan zou dat wat ons betreft ook duidelijk in het kaartmateriaal van de herziening zichtbaar moeten zijn.

Verhuizen sportverenigingen – Hier is gekozen voor de makkelijke oplossing: sportvelden plotten op de terreinen van volkstuinders. Zo jaagt de ene recreant de andere weg. Natuurlijk levert een vierkante meter voetbalveld meer mensen plezier dan een vierkante meter volkstuin, maar we missen hier ambitie om daadwerkelijk tot meervoudig ruimtegebruik te komen en zo meer meters in de Oostflank te creëren. Zoals het eerdergenoemde voetbalveld op een bedrijfsruimte. Maar ook overkluizing van een stuk snelweg zou extra meters kunnen opleveren. Voor sport, (volks)tuinen, wonen of andere functies. Als inspiratie wijzen we u op het project Rinkebyterrassen¹ aan en over de E18, een belangrijke toegangsweg van Stockholm.

Mogelijke uitplaatsingen van bedrijven – Dit lijkt het minst uitgewerkte punt in de ontwerpherziening te zijn. Dat roept de vraag op waarom de helderheid er wat sportverenigingen en volkstuin wel is en op dit punt niet. Zouden de keuzes daar ook niet nu nog minder stellig gemaakt kunnen worden, afhankelijk van de ontwikkelingen? En als we de andere kant op redeneren: Kan er al meer duidelijkheid gegeven worden over mogelijke plekken waar het wat bedrijven betreft gaat knellen. Waar bijvoorbeeld het type bedrijvigheid strijdig gaat zijn met andere functies? Wat hebben we er dan voor over om bedrijven daadwerkelijk uit te plaatsen? Of blijkt uiteindelijk dat er geen geld is en dat we vooral geduld moeten hebben?

¹ <https://www.smaa.se/det-har-ar-smaa/nyheter-smaa/rinkebyterrassen-nominerad-artes-bygge-2021/>

Extra gebiedskeuze: Werk maken van meervoudig ruimtegebruik

Wat ons betreft moet het voorgaande leiden tot herbezinning op de voorgestelde gebiedskeuzes en vooral waarmee de keuzes 'geladen' zijn. Verder stellen we voor om een extra gebiedskeuze te introduceren, namelijk: Werk maken van meervoudig ruimtegebruik. Niet als leuke optie, maar als een serieuze zoektocht naar meer meters in de Oostflank.

Veranderen is een werkwoord

Het gaat er niet alleen om waar we willen komen, maar ook hoe. De reis is minstens zo belangrijk als het doel. Wat ons betreft mag, nee, moet dat veel meer tot uitdrukking komen in de herziening. Het is in de ontwerpherziening nu niet duidelijk wanneer de beoogde keuzes geëffectueerd zouden moeten worden. Gaat het over 10 jaar, 20 of misschien wel 50? Het staat niet in het document. En in welk tempo gaan de veranderingen plaatsvinden? Het maakt nogal een verschil of je over een jaar moet verhuizen of dat het misschien nog wel 10 jaar of langer duurt.

Er wordt nu primair gedacht vanuit de ambities, een globaal eindbeeld en de gebiedskeuzes die daartoe moeten leiden. Een bijna klassiek soort top-down-blauwdrukplanologie die nauwelijks ruimte biedt voor meer organische ontwikkelingen op basis van het bestaande met mogelijk ander uitkomsten tot gevolg. ChristenUnie Rotterdam ziet het college graag de uitdaging aangaan om deze verschillende benaderingen voluit een plek te geven in het vervolgproces en ze met elkaar in gesprek te brengen. En dat is meer dan in wijken ophalen wat er leeft en waar behoefte aan is.

Onze tien belangrijkste voorstellen en ideeën samengevat:

- Neem ons en de Rotterdammers meer mee op de reis naar de vernieuwde Oostflank en laat niet alleen het vergezicht zien.
- Werk niet alleen maar top-down vanuit de ambities, maar ook bottom-up vanuit wat het gebied nu al te bieden heeft, stimuleer waar mogelijk organische ontwikkelingen en leg je minder vast op een specifiek cartografisch eindbeeld.
- Ga op zoek naar extra meters in de Oostflank, bijvoorbeeld door de grond van de golfbaan in de verkenningen mee te nemen en echt werk te maken van meervoudig ruimtegebruik. Kijk dan nog eens kritisch naar de schuif- en ophefoperatie van sport en volkstuinen.
- Wees over het uitplaatsen van bedrijven net zo duidelijk als over sportverenigingen en volkstuinen.
- Ga tot het uiterste om de Polder de Esch niet af te graven en compenseer waar nodig royaal.
- Ga respectvol om met op de bestaande waarden van het gebied en zorg dat natuur en cultuurhistorie niet de dupe worden van de grote ambities. Ook hier geldt: als het echt niet anders kan, compenseer royaal.
- Maak in de uitwerking ruimte voor de implementatie van de woonzorgvisie en voor andere woonvormen die uitdagen tot inclusie en saamhorigheid. Bouw geen stad met 30.000 studio's en zorg voor voldoende noodknoppen als dat wel dreigt te gebeuren.
- Zorg voor duidelijke klimaatadaptieve uitgangspunten en ontwerpprincipes in het vervolgproces en wees duidelijker over de energie- en grondstoffenambities.
- Geef de auto minder ruimte. Dat kan best in een 15-minuten-stad.
- Zorg voor plekken van stilte en maak ruimte voor ontmoeting van religieuze en levensbeschouwelijke gemeenschappen.

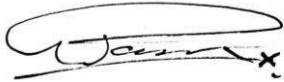
Tenslotte nog enkele vragen

Welke kosten zijn er gemoeid met de herziening en de vervolgstappen en op welke wijze worden die gedekt? Hoe gaat het proces verder en welke rol spelen bijlagen 3A-3D daarin? Dit zijn nu conceptstukken. Dient de raad deze op enig moment ook vast te stellen?

We vragen ons af wat het effect van de herziening op de rest van de stad is. Hoeveel capaciteit gaat de Oostflank opslokken en hoeveel ruimte blijft er om kleinschaligere projecten tot stand te brengen en daarmee broodnodige woningen toe te voegen.

Wij zien uit naar uw reactie op onze reflectie, vragen en voorstellen.

Mede namens Gerben van Dijk, burgerlid Commissie Bouwen, Wonen en Buitenruimte,
Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Tjalling Vonk', with a small 'x' mark at the end.

Tjalling Vonk
ChristenUnie